

A hettita – luvi kétnyelvűség problémái

Absztrakt

Simon Zsolt, MTA Nyelvtudományi Intézet
zsltsimon@gmail.com

Az elmúlt években Melchert 2005, Rieken 2006, van den Hout 2006 és Yakubovich 2008 munkái révén bizonyítottá vált, hogy a Hettita Birodalom (kb. i.e. 1650 – 1185, az ókori Kis-Ázsia) utolsó fázisában az uralkodó réteg hettita – luvi kétnyelvű volt (a kérdés összefoglalása magyar nyelven Simon 2008). Ezen állítás elsősorban azon nyugszik, hogy az óhettita > újhettita változás morfológiai és mondattani tényezőit a luvi nyelv hatásával sikerült magyarázni (pl. az újhettitában a névszói és névmási esetek, ill. ragok a luvira és – e térben és időben – csakis a luvira jellemző eloszlást vesznek fel, akárcsak bizonyos mondattani szerkezetek). Bár e szerzők gondolatmenete összességében igen meggyőző, két tisztázatlan probléma merül fel, melyekre ezen előadás keretében kívánok választ adni:

1. A kutatók *gyakorlatilag minden* változást a luvi nyelv hatásának tudtak be, figyelmen kívül hagyva azokat a lehetőségeket, amelyek belső okokkal magyaráznák a változást (pl. jól indokolt analógia, grammatikalizáció, stb.). Ezért előadásom első felében a vitatható eseteket (a névmásragozás egyes problémái, a névutók vonzatkerete, mondatkezdő partikulák, stb.) veszem sorra, adható-e alternatív magyarázat a változásra.

2. Nincs kielégítő válasz arra, hogy mi volt a hettita nyelv „luvizálódás”-ának kiváltó oka, hiszen jelen tudásunk szerint nagyszámú luvi anyanyelvű beszélő csak a nyelvi változások megtörténte *után* jelenik meg a hettita törzsterületeken. Így előadásom második felében az óhettita > újhettita nyelvi változásoknak az első ponton alapuló, megújított kronológiája alapján kívánok választ adni e kérdésre, kitérve a luvi nyelv helyzetére vonatkozó általánosabb szociolingvisztikai problémákra is.

Hivatkozások

- van den Hout, Theo (2006): Institutions, Vernaculars, Publics: the Case of Second-Millennium Anatolia. In: Sanders, Seth L. (szerk.): *Margins of Writing, Origins of Cultures*. Chicago, 217-256.
- Melchert, H. Craig (2005): The Problem of Luvian Influence on Hittite. In: Hackstein, Olav – Meiser, Gerhard (szerk.): *Sprachkontakt und Sprachwandel. Akten der XI. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft, Halle an der Saale, 17.-23. September 2000*. Wiesbaden, 445-460.
- Rieken, Elisabeth (2006): Zum hethitisch-luwischen Sprachkontakt in historischer Zeit. *Altorientalische Forschungen* 33: 271-285.
- Simon Zsolt (2008): Kétnyelvűség a Hettita Birodalomban. *Antik Tanulmányok* 52: 11-25.
- Yakubovich, Ilya (2008): *Sociolinguistics of the Luvian Language*. PhD értekezés. University of Chicago.